

Toplum ve Sosyal Hizmet

ISSN: 2147-3374 / E-ISSN: 2602-280X

Derleme Makale / Review Article

Cumhuriyet Döneminde Yaşlılık ve Yaşlılara Yönelik Hizmetlerin Analizi

Analysis of Aging and Services for the Elderly in the Republican Era

Bülent ŞEN¹

¹ Doç. Dr., Lefke Avrupa Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Fakültesi, Sosyal Hizmet Bölümü, bsen@eul.edu.tr, ORCID: 0000-0003-1752-1876

Başvuru: 29.02.2024
Kabul: 24.01.2025

Atf: Şen, B. (2025). Cumhuriyet döneminde yaşlılık ve yaşlılara yönelik hizmetlerin analizi. *Toplum ve Sosyal Hizmet*, 36(1), 127 - 144. DOI: 10.33417/tsh.1445425

ÖZ

Cumhuriyetin kuruluş gününden bugüne yaşlılık tanımı, ihtiyaçlar, kaynaklar ve verilen hizmetlerin kapsamı ile 100 yıllık süreç içerisinde gelişmeler ve geline nokta ne kadar yol alındığı değerlendirilerek geleneksel ve eleştirel derleme türünde incelenmiştir. Bu kapsamda nüfus istatistikleri, uluslararası ve ulusal yayınlar, anlaşmalar, anayasa, kanun, yönetmelikler, uygulama örnekleri, politika belgeleri ve ulusal eylem planları incelenmiştir. Çalışmada nitel araştırma yöntemlerinden biri olan yazılı dokümanların incelenmesi yöntemi kullanılmıştır. Araştırma konusuna ilişkin ulusal ve uluslararası rapor, kitap, araştırma, makale, istatistik gibi dokümanlar, özgünlükleri kontrol edilerek sistematik bir şekilde analiz edilmiştir. 1923-2023 yılları arasında Türkiye nüfusunun özellikle 2000 yılından sonra hızla yaşlanmaya başladığı tespit edilmiştir. Türkiye’de bu hızla artan ve 2080 projeksiyonuna göre 0-15 yaş grubu genç nüfusun neredeyse iki katına ulaşacak yaşlı nüfus için gereken tedbirlerin bugünden planlanan akılcı sosyal politikalarla alınması gerektiği görülmüştür. Bu sosyal politikaların oluşturulmasında en önemli görevin sosyal hizmet mesleğine düştüğü değerlendirilmiştir. Yaşlı hizmetlerinin Birleşmiş Milletler yaşlı yaşam kalitesinin iyileştirilmesine ilişkin ilkeler kapsamında yapılması gerektiği vurgulanmıştır. Sosyal hizmet lisans ve lisans üstü eğitim müfredatında yaşlılarla sosyal hizmet ders ve araştırma konularının geliştirilerek artırılması ve disiplinler arası çalışmalardan elde edilen sonuç ve önerilerle sosyal politika yapımcılarla etkin iş birliğinde bulunulması önerilmektedir.

Anahtar kelimeler: Yaşlılık, yaşlılara yönelik hizmetler, yaşlı hakları

ABSTRACT

The definition of old age, needs, resources, scope of services provided and how much progress has been made since the founding of the Republic have been examined in the form of a critical review. In this context, population statistics, international and national agreements, constitution, laws, regulations and national action plans were examined. In this study, the method of examining written documents, one of the qualitative research methods, was used. Documents such as national and international reports, books, research, articles and statistics related to the research subject were systematically analyzed by checking their originality. It has been determined that the population of Türkiye is aging rapidly between 1923 and 2023. According to the 2080 projection in Turkey, it is predicted that the elderly population in the 0-15 age group will almost double the young population. The necessary measures must be taken with rational social policies planned today. It has been evaluated that the most important task in creating these social policies falls on the social work profession. It was emphasized that elderly services should be provided within the scope of the United Nations principles on improving the quality of life of elderly people. Social work courses and research topics with the elderly need to be developed and increased in the social work undergraduate and graduate education curricula. It is recommended that social work cooperate effectively with social policy makers with the results and suggestions obtained from interdisciplinary studies.

Keywords: Aging, services for the elderly, elderly rights

GİRİŞ

Tabiatın etkilerine maruz kalan her varlık doğası gereği eskir ya da yaşlanır. Bu durumda insanın ve hatta toplumların da yaşlanmasından bahsedilebilir. Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluşu öncesinde 14 yıl aralıksız süren savaşlar, salgın hastalıklar, canlı doğum sayısının azlığı, bebek ölümlerinin fazlalığı, koruyucu ve önleyici halk sağlığı ve sağlık sisteminin zayıflığı, istihdamın az olması vb. nedenlerle nüfusunun az, beklenen yaşam süresinin düşük ve nüfus yaş dağılımının dengesiz olduğu görülmektedir. İlk nüfus sayımının büyük zorluklarla 1927 yılında yapıldığı ve daha ayrıntılı verilerin 1935 yılı ve sonrasında her beş yılda yapılan nüfus sayımlarından elde edildiği görülmektedir. Cumhuriyetin devrimlerinin her sahada iyileşmeyi getirip toplum hayatı geliştikçe yaşlılara verilen hizmetlerin ve kalitesinin de arttığı görülmektedir. Cumhuriyetin yüzüncü yılında yaşlı hizmetlerine sosyal hizmet mesleğinin bütüncül bakış açısıyla bakarak hem bu gelişme süreci hem de bunun yeterli olup olmadığı konusunun eleştirel bir biçimde incelenmesi ve koruyucu, önleyici ve rehabilite edici öneriler verilmesi amaçlanmıştır.

Yaşlanma; organizmanın molekül, hücrelerin dokusu ve genel organlar kapsamında zamanla yapı ve işlevsel değişikliklerin görüldüğü, geriye dönülemez bir süreçtir (Arasıl, 2017). Yaşlanma, doğumla başlar ve ölüme kadar birçok değişiklik geçirerek yaşanır. Bu sürecin sonuna yaklaşıldığında son döneme yaşlılık ve bu dönemi yaşayanlara ise yaşlı denilmektedir. Yaşlanma her bir organizma için genel olarak aynı süreçleri izlese de bireyler arasında farklılıklar gösterir. Yaşlılığın başlangıcı yaşanan çağa göre de değişir. Örneğin 1900'lü yılların başında doğumdan beklenen yaşam süresi daha düşük ve 50'li yaşlardaki bireyler yaşlı olarak kabul edilirken 2000'li yıllarda doğumda beklenen yaşam süresi artmış ve 2020 yılında dünya ortalaması (WHO, 2020) 72,3 ve yaşlı tanımı 65 ve yukarısındaki yaşlar için kullanılmaya başlanmıştır. Yaşlılığın başlangıcı yaşanan topluma göre de değişir. Örneğin doğumda beklenen yaşam süresi Japonya'da 84,3 iken Somali'de 56,5 olduğu görülmektedir. Bu toplumlarda doğal olarak yaşlılığın başlangıç yaşı da farklılık gösterecektir. Hatta yaşlılığın başlangıcı cinsiyete göre de değişir. Örneğin doğumda beklenen yaşam süresi Japonya'da erkeklerde 81,5 iken kadınlarda 86,9 olarak tespit edilmiştir. Yaşlılığın başlangıcı ve ölüm yaşı aynı toplum içinde eğitim seviyesi, sosyo-ekonomik durum, biyolojik ve psikolojik yaşa göre de bireyden bireye farklılıklar gösterir (Sezer ve Aydemir, 2019).

Yaşlılık denilince öncelikle kronolojik yaş akla gelmektedir. Kronolojik yaş, bir bireyin doğum tarihinden itibaren geçen süreyi yıl, ay ve gün olarak ifade eden biyolojik bir zaman ölçüsüdür (Tereci vd., 2016). Birleşmiş Milletler başlangıçta 60 yaş üzerini yaşlı olarak tanımlarken daha sonra bu konuyu devletlerin kendisine bırakmıştır. Dünya Sağlık Örgütü ise 65 yaş ve üstünü yaşlı olarak tanımlamaktadır (WHO, 2001). Geriatri alanındaki çalışmalarda, 65-74 yaş aralığının genç yaşlı, 75-84 yaş aralığının orta yaşlı, 85 yaş ve üzerinin ise ileri yaşlı olarak sınıflandırıldığı görülmektedir (Beğer ve Yavuzer, 2012). AB ve gelişmiş ülkelerde emeklilik yaşı ve buna bağlı hakların kullanılması dikkate alınarak 65 yaş ve üstünün yaşlı statüsünde değerlendirildiği görülmektedir. Ancak yaşlılığın yalnızca kronolojik yaş ile tanımlanması ve incelenmesi yaşlıların hayat kalitesi için yapılması gereken sosyal politikaların yetersiz ve başarısız olmasına neden olur. Biyolojik yaş, vücut yaşı

olarak ele alınmaktadır. Kişinin vücut yaşı, genetik, geçirilen ağır hastalıklar, süregelen hastalıklar, kötü alışkanlıklar ve yaşam şartları gibi farklı faktörlere göre birbirinden farklılaşmaktadır (Çevik, 2019). Ruhsal ve sosyal yetilerdeki yaşlanmaya bağlı gerileme belirtileri, fizyolojik yaşlanma belirtilerinden daha sonra fark edilmeye başlar (Karan, 2007). Duyguların kullanılmasına ve motivasyona bağlı olarak psikolojik sorunlarla baş etme yeteneği azalabilir. Düşünme ve karar verme yeteneği, dili etkili kullanma, dikkat, yeni şeyleri öğrenme gibi bilişsel yetenekler yaşlılıktan etkilenir (Er, 2009). Sağlık gibi maddi imkanlara sahip olmak da, yaşamı kolaylaştırır ve yaşam standartlarını yükseltir. Bu imkanlara erişebilen yaşlılar, erişemeyenlere göre daha olumlu bir ruh hali içinde yaşamlarını sürdürmektedirler (Çağlar, 2015). Sosyal yaşlanma ise, kültürel olarak belirlenen normlar, değerler ve rollerin yaşla uyum sürecini ifade eder. Toplumsal yaşamda yer alma, ilişki kurma, ilişkileri sürdürme ve aktif bir yaşam için yaşlılar, sosyal rollerini sağlıklı bir şekilde devam ettirmek zorundadırlar (Ünalın, 2012).

Dünya geneline bakıldığında özellikle gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerde nüfus artış hızının azaldığı, doğumda beklenen yaşın artmasıyla 2050 ve 2080 nüfus projeksiyonlarında yaşlı nüfusun yüzdesinin beklenmedik düzeyde artacağı öngörülmektedir. Bu duruma gerek uluslararası kuruluşların gerekse de ülkelerin yeterince hazırlıklı olmadıkları henüz uluslararası anlaşmaların ve ülkelerin sosyal politika ve yasalarında etkili düzenlemelerin yapılmamış olmasından anlaşılabilir. Bulgular kısmında açıkça görüleceği üzere, Cumhuriyet'in ilerleyen dönemlerinde sıkça dile getirilen ve adeta bir umut kaynağı olarak tekrarlanan "genç nüfuslu ülke" söyleminin gerçeği yansıtmadığı anlaşılmıştır (Arun, 2014). 2050 ve 2080 projeksiyonlarına göre, genç nüfusun azalacağı, yaş ortalamasının yükseleceği ve yaşlı nüfus oranının artacağı bir demografik yapının bilimsel verilerle kanıtlandığı görülmektedir. Türkiye'de 2050 ve 2080 projeksiyonlarının gösterdiği senaryolara göre genç nüfus azalırken gerek sağlık ve ekonomik gerekse de psikolojik, sosyal ve kültürel ihtiyaçlarının karşılanması gereken yaşlı nüfus için etkin sosyal politikaların yapılması, bunları gerçekleştirebilmek için azalan ülke kaynaklarının etkili olarak kullanılarak ekonomik kalkınmanın planlanması gerekmektedir.

Geleceği yönetebilmek için geçmişe de bakıp iyi örneklerden ilham alınması önemlidir. Cumhuriyetin kuruluş yıllarında büyük yoksunluklar içerisinde nelerin başarılabilirdiği tarihin sayfalarında yerini almıştır. Bu yoksunluklar içerisinde yaşlılar da unutulmamış ve yaşlıların refahı için birçok çalışma yapılmıştır. Cumhuriyetin ilk Cumhurbaşkanı olan Atatürk'ün yaşlı ve emeklilere karşı devletin ve toplumun tutumunun nasıl olması ile ilgili birçok veciz sözü bulunmaktadır ve bu duruş yukardan aşağı bütün kademelere yol göstermiş ve çalışmalarını motive etmiştir.

YÖNTEM

Bu çalışmada bir nitel araştırma yöntemi olan yazılı dokümanların incelenmesi yöntemi kullanılmıştır. Araştırma kapsamında, araştırılan konu ile ilgili olgu ve olaylara ilişkin bilgi içeren yazılı belgelerin analiz edilerek veri sağlanmasına belge incelemesi adı verilmektedir. Araştırılan alana ilişkin pek çok

bilgi, görüşme ve gözlem yapmaya gerek kalmadan, doküman incelemesi yoluyla elde edilebilmektedir. Bu sayede araştırmacı zamandan ve kaynaktan tasarruf etmiş olur (Yıldırım ve Şimşek, 2021).

VERİ TOPLAMA

Doküman incelemesi; dokümanlara ulaşma, orijinalliğin kontrol edilmesi, dokümanların anlaşılması, verinin analiz edilmesi, verilerin kullanılması olmak üzere beş aşamada gerçekleştirilmektedir. (Bowen, 2009; Yıldırım ve Şimşek, 2021). Araştırma konusuna ilişkin ulusal ve uluslararası istatistik, rapor, araştırma, kitap ve makale gibi dokümanlar, özgünlükleri ve geçerlilikleri kontrol edilerek sistematik bir şekilde analiz edilmiştir. Dokümanlardan elde edilen veriler incelendikten sonra çalışma doğrultusunda veriler anlamlı şekle getirilmiştir. Araştırmada 1923-2023 yılları arasındaki istatistikler konuyla ilgisine uygun olarak ayrıntılı veriler şeklinde tablolaştırılarak kullanılmıştır. Konuyla ilgili en büyük sorun, 2009 öncesi TÜİK verilerinin yeterince ayrıntılı olmamasıdır. 2009 sonrası Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi TÜİK verilerinde ise güncel veriler ayrıntılı bir şekilde sunulmasına karşın, yakın geçmiş yıllara ait veriler haber bülteni tarzında paylaşılmaktadır.

BULGULAR VE TARTIŞMA

Cumhuriyetin kuruluş yılından günümüze kadar olan nüfus hareketliliği ve yaşlı nüfusun durumu, yaşlı nüfusun refahını sağlamak amacıyla devletin uyguladığı sosyal politikalar bağlamında ele alınmıştır. Bu kapsamda, ilgili kaynakların taranması ve verilerin analizi sonucunda elde edilen bulgular, bulgular bölümünde sunulmakta ve tartışılmaktadır.

Tablo 1: 1923-2023 Nüfus İstatistiği

Yıl	Toplam Nüfus	Nüfus artış hızı	60+ Toplam	60+ %	Erkek	Kadın
1923	12.822.000*	-	-	-	-	-
1927	13.648.270	-	-	-	-	-
1935	16.158.018	21.10	1.100.762	6.81	454.192	646.570
1945	18.790.174	10.59	1.175.658	6.26	456.591	719.067
1955	24.064.763	27.75	1.451.753	6.03	563.377	888.376
1965	31.391.421	24.62	2.196.730	7.00	982.709	1.214.021
1975	40.347.719	25.00	2.888.965	7.16	1.338.025	1.550.940
1985	50.664.458	24.88	3.256.094	6.42	1.510.855	1.745.239
1990	56.473.035	21.71	4.032.656	7.14	1.859.689	2.172.967
2000	67.803.927	18.28	5.688.237	8.39	2.613.862	3.074.375
2007	70.586.256	4.1	7.067.889	10.01	3.131.281	3.936.608
2010	73.722.988	4.44	7.819.690	10.60	3.521.606	4.298.084
2015	78.741.053	6.80	9.603.706	12.19	4.358.507	5.245.199
2020	83.614.362	6.18	11.527.949	13.78	5.278.830	6.249.119
2023	85.372.377	2.10**	12.758.616	14.94	5.860.554	6.898.062

Kaynak: TÜİK, 2014; 2023a

* Tahmini nüfus 1923. (Bakır, 2023). ** üç yıllık nüfus artışı

Cumhuriyetin kuruluş yılı olan 1923'te, Türkiye Cumhuriyeti devleti sınırları içerisindeki nüfusun sayısı resmi kaynaklarda verilmemektedir. Geniş bir coğrafyaya yayılan Osmanlı İmparatorluğunda yaşayan Türk nüfusun savaşlar sonrası yeni kurulan devletin sınırlarına olan yoğun göçü, aynı zamanda yeni kurulan devletin sınırları içerisinde yaşayan diğer etnik ve dini yapılardan oluşan kitlelerin Lozan Antlaşması sonrası gerek kendi iradeleri gerekse mübadele anlaşması gereği göç sonrası oluşan nüfus hareketliliğinin buna neden olduğu değerlendirilmektedir.

1927 yılında hem devletin yapılandırılması hem de ülkenin etnik unsurlardan oluşan bir devlet olmadığı vurgusunu yapmak amacıyla genç Cumhuriyet'in ilk nüfus sayımının gerçekleştirildiği görülmektedir. Bu sayım aynı zamanda, Türk nüfusunun yoğunluğunu ve kalkınmayı gerçekleştirebilecek bir nüfusa sahip olduğunu dış dünyaya göstermek için yapılmıştır (Bozbeyoğlu, 2004).

1927 yılındaki nüfus sayımı, yalnızca ülkenin genel nüfusunun ve il, ilçe ile köylerinde yaşayan vatandaşların sayısını tespit etmeye yöneliktir. Bu nedenle, yaş aralıklarıyla ilgili bilgi edinilememiştir. Yaşlı nüfus hakkındaki bilgiler ise, bu tecrübelerden faydalanılarak yapılan ve her beş yılda bir yapılması planlanan 1935 yılı nüfus sayımları dikkate alınarak tabloda sunulmuştur.

Birleşmiş Milletlerin yaşlı tanımı 60 yaşından sonraki bireyleri yaşlı olarak almaktadır (UN, 1999). Dünya Sağlık Örgütü ve diğer uluslararası kuruluşlar ise 65 yaş ve üstünü yaşlı olarak değerlendirmektedir (WHO, 2020). Bu kapsamda devletlerin de emeklilik yaşını ortalama 65 yaş olarak aldığı ve yaşlılara yönelik hizmetleri buna göre planlaması nedeniyle istatistiklerde yaşlı sınıflandırmasının 65 yaş ve üstü olarak alındığı görülmektedir.

Cumhuriyetin ilk yüz yılının değerlendirildiği bu çalışmada hem günümüzde kabul edilen 65 yaş ve üstü hem de 60-64 yaş aralığı dahil edilerek tablolarda bulunmakta ve toplam yaşlı nüfusu ve genel nüfus hem 65 yaş üstü hem de 60 yaş üstü olarak verilmektedir. Çünkü Türkiye'de emeklilik yaşının ilk tespit edildiği 17.06.1949 tarihinde Resmî Gazete'de yayımlanan Devlete ait kuruluşlarda çalışan memurlar (Emekli Sandığı Kanunu) 5434 Sayılı Kanun ile başlayan ve popülist politikalarla 1999 yılına kadar devam eden süreçte erkeklerin 43 ve kadınların 38 yaşından itibaren emekli olabildikleri görülmektedir. 1998 yılında yayımlanan 4447 sayılı kanunda Md.56 yapılan düzenlemeyle kademeli bir geçişle erkeklerde emeklilik yaşı 60 ve kadınlarda emeklilik yaşı 58 olarak belirlenmiştir. 2008 yılı ocak ayında yürürlüğe giren 5510 sayılı kanunun Md.28 gereğince emeklilik yaşı, 2036 tarihinden sonra kademeli olarak artırılarak 2048 yılından itibaren hem erkek hem de kadınlar için 65 olarak uygulanacaktır. Dolayısıyla bu çalışmada yaşlılık yaşı hem TÜİK verilerinde kullanılan 65+ hem de çalışma gücü ve olgunluğuna sahip olduğu halde emekli olduğu için istihdama katılamayan 60-64 yaş grubu da Türkiye gerçeklerine uygun bir yaş kategorisi olduğu için tablolarda gösterilip yorumlanmaktadır.

Her beş yılda bir yapılan nüfus sayımı istatistiklerinde 1935 yılından 2000 yılına kadar nüfus artış hızının (beş yıllık sürecin tamamı dikkate alındığında) %25 seviyelerinden tedricen %20 seviyelerine

gerilediği, 2000 yılından bu yana %20 seviyesinin altına indiği görülmektedir. Buna 2022 nüfusunun 2023 nüfusu ile kıyaslanarak elde edilen yıllık nüfus artışını görmek için TÜİK (2024) verileri ile bakıldığında “Yıllık nüfus artış hızı 2022 yılında binde 7,1 iken, 2023 yılında binde 1,1 oldu.” haberi ile karşılaşılmaktadır.

Tablo 1’deki verilere, 2011 yılında Suriye’deki çatışma ortamından kaçarak Türkiye’ye sığınan ve ayrıca dünyanın birçok noktasından Türkiye’ye gelen ve mülteci statüsü, şartlı mülteci statüsü ve ikincil koruma statüsünden faydalanan kişiler dahil edilmemiştir. Ancak bu statüdeki kişilerin çokluğu durumunda Türkiye’de yaşayan yaşlı grubundaki vatandaşların refahının da olumsuz olarak etkilenebileceği hususu gözden kaçırılmamalıdır.

1935 yılında tüm ülke nüfusunun %6,81’i 60 yaş ve üzeri olduğu 1965 yılında %7.00’in üstüne çıktığı, 2000 yılında %8.39 ve 2023 yılına kadar düzenli bir şekilde artarak %14.94’ü kadar olduğu görülmektedir. Dünya ortalaması ile Türkiye’nin karşılaştırılması istenirse TÜİK (2024) 2023 yılı verilerinde 65+ yaş grubu oranına bakmak gerekir. Bu verilerde 2023 için 65+ yaş oranının %10,2 olduğu görülmektedir. Birçok kaynakta yaşlı nüfusun toplam nüfus içindeki oranının %10,0’u geçme durumunun nüfusun yaşlanmasının önemli bir göstergesi olduğu tespiti yapılmaktadır (Dinç ve Özmete, 2021; TÜİK, 2023a). Bu durumda Türkiye TÜİK verilerinde verilen 65+ yaş oranına bakılması durumunda bile artık yaşlı nüfusa sahip bir ülke olarak şimdiden kabul edilebilir. Dolayısıyla politika yapıcıların bu gerçeği bugünden görüp tedbirleri alması gerekmektedir. Dünya 65+ yaş oranı ortalamasına bakıldığında son veri olan %9,8 oranı görülmektedir (WHO, 2020). Türkiye’nin 65+ yaş oranının dünya ortalamasının da üzerine çıktığı görülmektedir. Avrupa Birliği’nde 65 yaş ve üzeri nüfus oranı %21,2’dir (Eurostat, 2023; TÜİK, 2023a). Türkiye’den genç beyin göçünün arttığı ve yaşlı nüfus oranının yükselmesinin beklendiği dikkate alınmalıdır. Bu bağlamda, Türkiye’nin yaşlılık politikaları yeniden değerlendirilerek, gelecek projeksiyonlarına dayalı etkili sosyal politikalar geliştirilmelidir. Alan yazın taramalarında TBMM içinde yıllar içerisinde biriken yaşlıların sorunları ve buna karşılık hangi tedbirlerin alınacağı ile ilgili soru önergeleri dikkate alınarak bir komisyon oluşturulduğu ve Şubat 2023 tarihinde çalışmalarını tamamlayan Meclis Araştırması Komisyonu Raporunun yayınlandığı görülmektedir (TBMM, 2023).

Tablo 2: 1923-2023 Nüfus İstatistiği Yaş Grupları

Yıl	Toplam Nüfus	60+ Toplam	60-64	65-69	70-74	75-79	80-84	85+	85-89	90+
1923	12.822.000*	-	-	-	-	-	-	-	-	-
1927	13.648.270	-	-	-	-	-	-	-	-	-
1935	16.158.018	1.100.762	472.771	205.215	216.542	74.259	80.443	51.582	-	-
1940	17.820.950	1.146.992	517.133	213.949	214.232	72.610	81.164	47.904	-	-
1945	18.790.174	1.175.658	549.115	223.270	212.971	69.274	75.058	45.970	-	-
1950	20.947.188	1.212.325	555.652	262.781	221.810	83.318	72.672	50.081	-	-
1955	24.064.763	1.451.753	629.345	298.788	269.248	103.708	90.071	60.593	-	-
1960	27.754.820	1.773.671	828.857	379.589	309.073	129.476	97.397	63.197	-	-

Tablo 2: 1923-2023 Nüfus İstatistiği Yaş Grupları (devamı)

1965	31.391.421	2.196.730	954.205	528.985	366.381	155.574	119.276	72.309	-	-
1970	35.605.176	2.571.875	1.006.179	640.844	486.274	191.661	138.999	107.918	-	-
1975	40.347.719	2.888.965	1.083.873	679.392	595.736	258.519	189.660	129.944	-	-
1980	44.736.957	2.798.519	792.661	863.904	592.913	348.581	200.358	107.491	-	-
1985	50.664.458	3.256.094	1.130.186	677.388	667.009	394.522	238.010	148.979	-	-
1990	56.473.035	4.032.656	1.615.293	993.087	546.091	440.924	262.324	174.937	-	-
2000	67.803.927	5.688.237	1.829.288	1.645.517	1.172.643	577.597	246.692	216.500	-	-
2007	70.586.256	7.067.889	2.067.714	1.698.583	1.373.077	1.069.961	578.879	-	182.188	97.487
2010	73.722.988	7.819.690	2.491.954	1.807.292	1.420.784	1.118.047	664.301	-	244.362	72.950
2015	78.741.053	9.603.706	3.108.467	2.356.385	1.626.184	1.183.746	810.488	-	390.450	127.986
2020	83.614.362	11.527.949	3.574.394	2.938.715	2.131.705	1.355.346	861.199	-	466.748	199.842
2023	85.372.377	12.758.616	4.035.810	3.240.413	2.345.341	1.542.928	904.423	-	451.810	237.891

Kaynak: TÜİK, 2014; 2023a; 2023c

Tablo 2'de görüldüğü üzere 60 yaş üstü yaşlı nüfusun 1923-2023 tarihlerinde sayısı ve toplam nüfus içerisindeki oranı giderek artmaktadır. Bu tabloda 60 yaş üstü nüfus kendi içerisinde yaş kategorilerine ayrılmış ve 2000 yılına kadar 85+ yaş kategorisi birleşik olarak verilmiştir. 2007 yılından itibaren TÜİK, Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi (ADNKS) kapsamında her yıl yayınlanan istatistiklerde 85-89 ve 90+ yaş kategorilerinin olduğu görülmektedir. Bu istatistiklerde 90+ nüfus sayısının da hızlı bir ivmeyle arttığı ve 2023 istatistiklerinde 237.891 sayısına ulaştığı ve hatta 100+ nüfusun da 5 bin 344 kişi olduğu görülebilmektedir. Bu demografik değişim, sağlık ve sosyal hizmetler, konut, ulaşım ve şehir planlaması gibi birçok alanda önemli değişiklikler gerektirmektedir. Özellikle, yaşlı bireylerin sağlık ve bakım ihtiyaçlarını karşılamak için sağlık ve sosyal hizmetlerin güçlendirilmesi, bugünden süregelen hastalıklar ve palyatif bakım tedbirlerinin artırılması ihtiyacı ortaya çıkmaktadır.

Tablo 3: 1923-2023 Doğumda Beklenen Yaşam Süresi, Ortanca Yaş ve Yaş Bağımlılık Oranı

Yıl	Doğumda beklenen yaşam süresi		Ortanca yaş	Erkek	Kadın	Top. Yaş bağ. Oranı %	Genç Bağ. Oranı %	Yaşlı Bağ. Oranı %
	Erkek	Kadın						
1935	31.75	30.10	21.21	19.11	23.40	82.89	75.75	7.14
1940	33.86	32.63	19.58	17.73	22.39	84.12	77.60	6.51
1945	35.88	34.80	19.95	18.80	21.68	75.09	69.24	5.85
1950	37.98	36.99	20.14	19.19	21.34	71.32	65.66	5.66
1955	41.27	40.83	20.44	19.64	21.33	75.00	69.01	5.99
1960	43.64	43.52	20.26	19.52	21.07	81.09	74.69	6.40
1965	48.59	50.51	19.34	18.74	20.01	84.89	77.56	7.33
1970	50.32	50.99	18.95	18.55	19.39	85.85	77.68	8.17

Tablo 3: 1923-2023 Doğumda Beklenen Yaşam Süresi, Ortanca Yaş ve Yaş Bağımlılık Oranı (devamı)

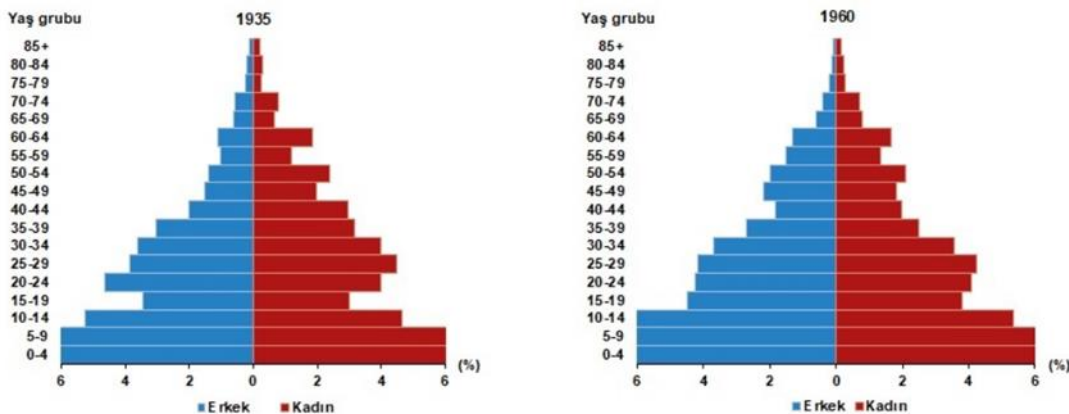
1975	53.12	54.51	19.46	19.19	19.76	82.33	73.94	8.39
1980	53.99	56.08	19.88	19.53	20.32	78.12	69.67	8.45
1985	60.29	62.07	20.91	20.58	21.24	71.81	64.59	7.22
1990	62.79	65.78	22.21	21.88	22.55	64.68	57.62	7.06
2000	67.36	71.42	24.83	24.41	25.30	55.10	46.27	8.83
2007	69.96	73.64	28.3	27.7	28.8	50.40	39.70	10.70
2010	73.92	76.83	29.2	28.7	29.8	48.90	38.10	10.80
2015	74.65	77.55	31.0	30.4	31.6	47.60	35.40	12.20
2020	75.11	77.90	32.7	32.1	33.4	47.70	33.70	14.10
2023	75.0	80.5	34.0	33.2	34.7	46.3	31.4	15.0

Kaynak: TÜİK, 2014; 2023b; 2023c

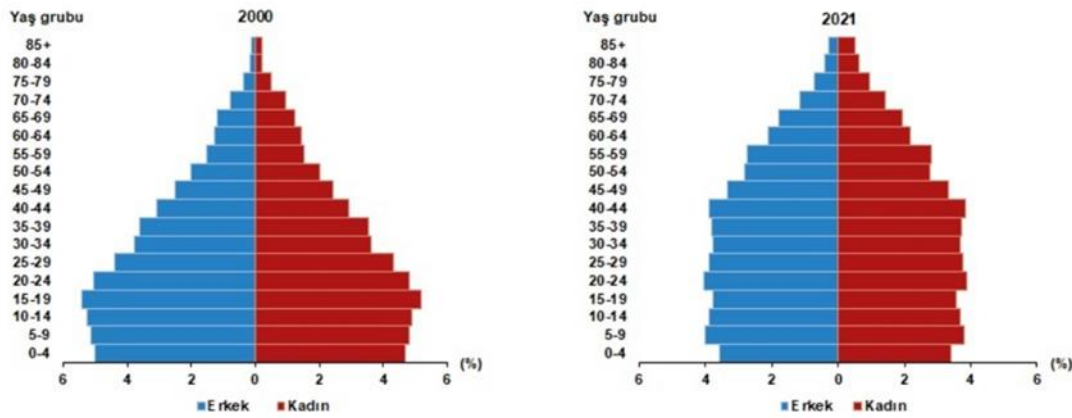
Tablo 3'de Türkiye'de doğumda beklenen yaşam süresinin 1935-2023 yılları arasında arttığı, 1935-1960 arasında kadınlarda beklenen yaşam süresinin erkeklerden biraz daha az olduğu, 1960 yılında eşitlendiği, 2023 yılına kadar kadınlar lehine 5,5 yaş arttığı görülmektedir.

Ortanca yaş, yeni doğandan en yaşlıya kadar nüfusu oluşturan kişilerin yaşları küçükten büyüğe doğru sıralandığında ortada kalan kişinin yaşıdır (TÜİK, 2024). Nüfusun yaşlanıp yaşlanmadığı konusunda bakılan istatistiki bilgilerden biri olan ortanca yaşın cinsiyetler dikkate alınmadan ortalamasının 1935'te 21,21 olduğu, 1965'te 20'nin altına düştüğü, 1985'ten itibaren tekrar 20'nin üstüne çıktığı ve 2000 yılından sonra hızla artarak 34 yaş olduğu tablodan görülmektedir. Avrupa Birliğinin de nüfusunun yaşlandığını gösteren ortanca yaş ortalaması 44 yaş olarak belirtilmektedir (Eurostat, 2023). Ancak burada gözden kaçırılmaması gereken nokta AB'nin uzun bir süredir 40'lı yaşlarda olduğu ve Türkiye'nin hızlı bir şekilde ortanca yaşının arttığıdır. Dünya ortanca yaş ortalamasının 32 olduğu göz önüne alındığında Türkiye'nin dünya ortalamasını geçerek nüfusunun yaşlandığı görülmektedir (ASHB, 2020; Arı, 2023).

Şekil 1: Yıllara Göre Nüfus Piramitleri

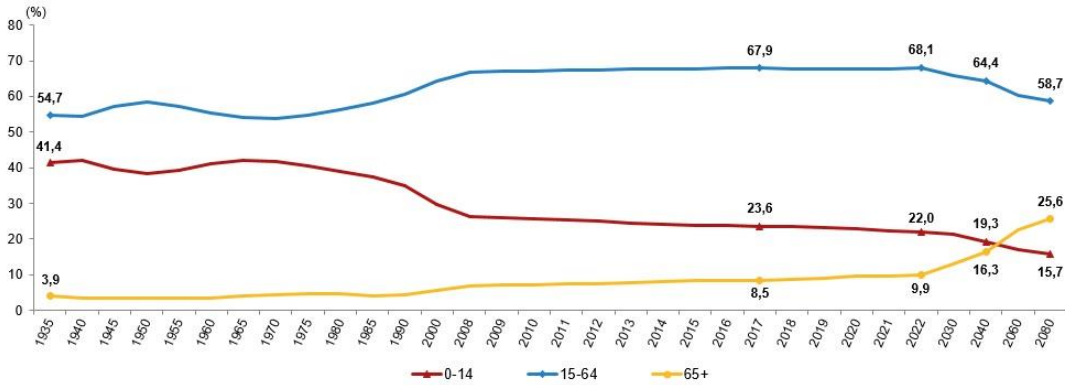
Şekil 1: Yıllara Göre Nüfus Piramitleri (devamı)

Kaynak: (TÜİK, 2022a) Nüfus ve Konut Sayımı, 2021

Grafik 1'den de görüldüğü üzere 1935 ve 1960 yıllarında genel olarak piramit olan şekil 2000 ve 2021 yılında genç nüfusun azalmasıyla ve yaşlı nüfusun artmasıyla silindirik şekline dönüştüğü görülmektedir. Korkulan senaryonun 2050 ve 2080 nüfus projeksiyonlarına göre önce dikdörtgen sonra da tersine piramit olacaktır.

Şekil 2: Yaş Grubuna Göre Nüfus Oranı, 1935-2080

Kaynak: TÜİK 2022b

Yaş grubuna göre nüfus oranları Grafik 2'de incelendiğinde genç nüfus ile yaşlı nüfus arasındaki %41,4'e %3,9 farkın 2017 yılında azalarak %23,6'a %8,5 ve 2022 yılında %22'e %9,9 olduğu görülmektedir. 2040 projeksiyonunda %19,3'e %16,3 olarak makasın iyice kapanacağı belirtilmektedir. 2050 yılında her ikisinin de aynı olacağı ve 2080 projeksiyonunda genç nüfusun iyice azalarak %15,7, yaşlı nüfusun ise %25,6 olacağı ve genç nüfusun yaşlı nüfusun altına düşeceği öngörülmektedir.

Tablo 3'te toplam yaş bağımlılık oranlarının 1935 yılında %82,89, 1985 yılında %71, 2000 yılında %46,27 ve 2023 yılında %46,3 olduğu görülmektedir. Bu tabloda dikkati çeken nokta genç ve yaşlı bağımlılık oranları arasında yaşanan değişim olduğu görülmektedir. Genç/Yaşlı bağımlılık oranı 1935 yılında %75,75'e %7,14, 1985 yılında %64,59'a %7,22, 2000 yılında %46,27'e %8,83 ve 2023

yılında %31,24'e %15,00 olduğu görülmektedir. Buradan hem genç nüfusun azaldığı hem de yaşlı nüfusun oranının arttığı ve istihdamdan yeterli pay alamadıkları da çıkarılabilir. 2080 TÜİK projeksiyonlarına göre Türkiye'nin yaşlı bağımlılık oranının %43,6 olacağı öngörülmektedir. 2023 Avrupa Birliği Yaşlı bağımlılık oranlarının %34,5, dünya ortalamasının ise %55 olduğu görülmektedir (Eurostat 2023, Worldbank 2023).

Tablo 4: Yaş Grubuna Göre İstihdam Edilenler ve İşsizler (Sayılar 1000 Değerinde)

Yıl	Yaş grubuna göre istihdam edilenler 15+ yaş Toplam	60-64	65 +	Erkek/Kadın 60-64	Erkek/ Kadın 65+
1988	17.756	557	490	413/144	377/113
1990	18.539	689	509	494/195	393/116
1995	20.586	631	633	442/190	448/185
2000	21.581	606	745	426/180	523/222
2005	20.067	459	599	324/135	433/166
2010	22594	-	-	-	-
2015	26.621	-	-	-	-
2020	26.812	-	-	-	-
2023	30352	1011	937	750/261	687/250

Kaynak: TÜİK 2023a

Tablo 4'te TÜİK verilerinin izin verdiği 1988 yılına gidildiğinde çalışma çağındaki nüfusun (emeklilik yaşı dikkate alınmadan) 60-64 yaş grubunun bu istihdamdan %3,13, 65+ yaş grubunun ise %2,75 pay aldığı ve 2023 yılına gelindiğinde 60-64 yaş grubunun bu istihdamdan %3,33, 65+ yaş grubunun ise %3,08 pay aldığı görülmektedir. Erkek ve kadın oranlarına bakıldığında ise bu kadar sınırlı istihdamda kadınların daha az pay aldığı görülmektedir.

Tablo 5: Huzurevi Sayıları

	Huzurevi sayısı	Kapasite
ASHB bağlı huzurevleri	182	18.784
Diğer kamu kurumlarına bağlı huzurevleri	20	1.735
Özel huzurevleri	268	17.606
Toplam	470	38.125

Kaynak: ASHB, 2022b

Türkiye'de sosyal hizmetler kapsamında yaşlılara yönelik sunulan hizmetler, Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı (ASHB) Engelli ve Yaşlı Hizmetleri Genel Müdürlüğü tarafından koordine

edilmektedir. Bakım Hizmetleri “Huzurevi Yaşlı Bakım ve Rehabilitasyon Merkezi” adı altındaki kuruluşlarda yürütülmektedir. 2023 yılında Türkiye’de, Tablo 5’te görüldüğü gibi ASHB’ye bağlı 182 huzurevinde 18.784 yaşlıya, diğer kamu kurumlarına bağlı 20 huzurevinde 1.735 yaşlıya, 268 özel huzurevinde 17.606 ve toplamda 470 huzurevinde 38.125 yaşlıya bakım verilmektedir (ASHB, 2022b). Huzurevleri kapsamındaki tesislerin sayısının artmasına rağmen kapasitelerinin 2023 nüfus sayımında tespit edilen 60 yaş üzeri 12.758.616 yaşlıdan ihtiyacı olanlar için yeterli olamayacağı görülmektedir (Gürel vd.2024). 2080 nüfus projeksiyonlarında her dört kişiden birinin 65 yaş üstü ve bunların neredeyse yarısının ileri yaşlı durumunda olacağı değerlendirildiğinde bugünden hem modern hem de kapasitesi yüksek yaşlı dostu huzurevlerinin yapımının planlanmasına ve diğer yaşlı bakım modellerinin geliştirilmesine ihtiyaç olduğu değerlendirilmektedir.

Genç Türkiye Cumhuriyeti’nin yaşlılarla ilgili anayasal düzeyde hangi kararları aldığına bakıldığında 1921 Anayasası, Türkiye Cumhuriyeti’nin ilk anayasasıdır ve yaşlılarla ilgili özel bir madde bulunmamaktadır. 1924 Anayasası Türkiye Cumhuriyeti’nin ikinci anayasasıdır ve yaşlılarla ilgili özel bir madde bulunmamaktadır. Bununla birlikte, 1930 tarihinde yürürlüğe giren “1580 sayılı yasa” ilk kez kamu kurumu olan Belediyelere “bakıma muhtaç yaşlıların korunması”, “yaşlı evleri yapma” ve “yönetme yükümlülüğü” getirilmesi üzerine, değişik illerde “aceze evleri”, “güçsüzler yurdu”, “düşkünler evi” ve huzurevi adı altında yatılı yaşlı kuruluşları açılmıştır. Bu süreçte bugünkü anlamıyla “ilk huzurevi 1965 yılında İstanbul’da sonrasında 1966’da Konya’da ve Eskişehir’de açılmıştır” (Akpolat, 2018).

1960 Anayasası’nda yaşlılarla ilgili özel bir madde bulunmamaktadır. Ancak, anayasanın genel prensipleri insan haklarını ve insan onurunu koruma amacını taşıdığı için bu çerçevede, yaşlıların da insan haklarına saygı gösterilmesi ve onların refahının korunması konularında özellikle beş yıllık kalkınma planlarında bu konuda ifadelere rastlanmaktadır. Sonrasında Türkiye’de yaşlı hizmetleri ilk defa 1963 yılında Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanlığı’na bağlı olarak kurulan Sosyal Hizmetler Genel Müdürlüğü tarafından uygulanmaya başlanmıştır. 1976 yılında 2022 sayılı kanun ile 65 yaşını doldurmuş ve herhangi bir geliri olmayan muhtaç, güçsüz ve kimsesiz yaşlı Türk vatandaşlarına aylık bağlandığı görülmektedir.

1982 Anayasası Md.61 “Yaşlıların Devletçe korunduğu” hükmü ve Md.10 “yaşlılar ve diğer toplumun kırılgan grupları için alınacak tedbirlerin eşitlik ilkesine aykırı olmayacağı” hükmü ile yaşlılar için alınacak daha etkin tedbirlerin önünün açılmış olduğu görülmektedir. 1982 anayasasının kabulünün hemen ertesinde Türkiye’de yaşlılarla ilgili önemli kanunlardan biri, 1983 yılında çıkarılan "Sosyal Hizmetler Kanunu" olarak bilinen 2828 sayılı kanundur. Bu kanunla birlikte Türkiye’de yaşlılarla ilgili haklar ve yaşlılara yönelik sunulan hizmetlerin düzenlenmesi adına önemli bir adım atılmıştır. Ancak, zaman içinde yaşlı nüfusun artması ve yaşlıların ihtiyaçlarının çeşitlenmesiyle birlikte bu alandaki düzenlemeler ve hizmetler de sürekli olarak geliştirilmiştir. Buna en iyi örnek 2004 yılında çıkarılan 5216 sayılı Büyükşehir Belediyesi Kanunu ve 2005 yılında çıkarılan 5393 sayılı Belediye Kanunu ile belediyelere yaşlıların bakımı ve yaşam standartlarında iyileştirmeler yapılması hakkında

sorumluluklar verilmesidir. Anayasa ve Kanunların ışığında yaşlılara yönelik sunulan sağlık ve sosyal hizmetler ile ilgili yönetmelik ve yönergelerin daha çok 2000 yılı ve sonrasında çıkarılıp uygulanmaya başlandığı görülmektedir.

1923-2023 yılları arasında yapılan Anayasalarda yaşlılara yönelik direkt ifade 1982 Anayasasında görülmektedir. Daha önce beş yıllık kalkınma planlarında yapılan çalışmalar sonucunda yaşlıları ilgilendiren bazı kanunlar çıkmasına rağmen yaşlıları toplumun önemli bir parçası sayan ve pozitif eşitlik kavramını getirerek temel kanun ve yönetmeliklerin çıkmasına zemin hazırlayan unsurun 1982 Anayasası olduğu görülmektedir. Dünya Sağlık Örgütü ve Birleşmiş Milletler gibi uluslararası kuruluşların beyannamelerinde sıklıkla kullandıkları toplumların ve devletlerin yaşlı sorunlarını bütüncül bakış açısıyla ele alıp insan onuruna yakışacak çözümler üretmesi çağrılarına cevap verecek şekilde Anayasaya yeni maddeler eklenmesi önerilebilir.

Bu kapsamda sosyal hizmet mesleğinin de ilkelerinden olan Birleşmiş Milletler yaşlı yaşam kalitesinin iyileştirilmesine ilişkin ilkelerden bağımsız yaşam, kendini gerçekleştirme, bakım, katılım ve saygınlık/insan onuruna yaraşır yaşam ilkeleri dikkate alınmalıdır (UN, 1999).

Bağımsız yaşam ilkesi, yaşlı bireylerin kendi gelirleri ya da aile ve toplum desteği ile yeterli gıda, temiz su, uygun giyim, sağlam barınma ve yeterli sağlık hizmetlerine erişebilmelerini, istihdamdan pay alabilmelerini, emeklilik kararlarında söz sahibi olmalarını, uygun eğitim programlarına erişimlerini, güvenli, kişisel tercihlerine ve sağlık durumlarına uygun ortamlarda yaşayabilmelerini ve mümkün olduğunca uzun süre kendi evlerinde yaşayabilmelerini içerir (UN, 1999). Bu kapsamda medya ve kurslar aracılığıyla ev kazalarını önleme eğitimleri, evde sağlığı koruma egzersizleri yaptırma, doğaya yakın, yatay mimariye ve komşuluk ilişkilerine önem veren yaşlı dostu yerleşim merkezleri yapmak önerilebilir.

Yaşlı bireylerin katılım ilkesi, toplumla bütünleşmelerini ve kendi refahlarını etkileyen politikaların oluşturulmasına ve uygulanmasına aktif olarak katılmalarını içerir. Bu ilke, yaşlı bireylerin bilgi ve deneyimlerini genç nesillerle paylaşmalarını teşvik ederken aynı zamanda yaşlıların topluma hizmet etmeleri için fırsatlar yaratılmasını sağlar. Yaşlılar, yetenek ve tecrübelerine uygun olmak kaydıyla sivil toplum örgütleri aracılığıyla toplum için gönüllü çalışmalara katılabilirler (UN, 1999). Yaşlı tanımı için 100 yıl önce yapılmış yaş belirlemeleri günümüzün sağlık ve teknolojik gelişimleri sayesinde daha dinç ve aktif olan yaşlı bireyler için uygun değildir. Dolayısıyla sağlık ve bilinç düzeyi yüksek yaş almış bireylerin hem deneyimlerine hem de hareket yeteneklerine uygun işlerde istihdama daha çok katılması gereklidir. Bu kapsamda engelli ve eski hükümlü kotaları gibi yaşlı çalışan kotalarının da kanunla belirlenerek bu konudaki ayrımcılığın da önüne geçilmelidir.

Yaşlı bireyler için bakım ilkesi, devletlerin kültürel değerleri de dikkate alarak yaşlıların hem devlet hem de aile ve toplum bakım ve korumasından faydalanmalarını sağlar. Bu ilke, yaşlıların fiziksel, zihinsel ve duygusal sağlıklarını korumalarına veya yeniden kazanmalarına yardımcı olacak sağlık hizmetlerine erişimlerini garanti eder. Aynı zamanda, sosyal ve yasal hizmetlere erişerek özerkliklerini ve bakımlarını geliştirmelerine olanak tanır. Yaşlılar, insani ve güvenli bir ortamda

korunma ve rehabilitasyon hizmetlerinden yararlanabilirler. Kurum bakımı hizmetleri sayesinde sosyal ve zihinsel uyarılar sağlanırken, yaşlılar herhangi bir kuruluştaki yaşarken onur, inanç, ihtiyaçlar ve mahremiyetlerine tam saygı görmeleri sağlanır. Bu ilke, yaşlıların insan haklarından ve temel özgürlüklerden faydalanmalarını ve bakımın kalitesi hakkında karar verme haklarını da içerir (UN, 1999). Bu kapsamda özellikle huzurevleri de dahil bütünlük bakım hizmeti veren kuruluşların yönetimlerinde sosyal hizmet uzmanlarının olması önemlidir. Bu sayede gerek evinde yaşayan gerekse kurumlarda hizmet alan yaşlıların bütüncül sağlık ve bakım hizmetlerinin koordinasyonu ve takibi daha profesyonelce yapılabilir (Schneider vd. 2000).

Yaşlıların kendini gerçekleştirme ilkesi, yaşlıların potansiyellerini tam anlamıyla geliştirip kullanabilmeleri için eğitim ve kültür kaynaklarına erişebilmelerini içerir. Bu ilke, yaşlıların sürekli olarak öğrenme, kişisel gelişim ve keyif alabilecekleri etkinliklere katılma şanslarına sahip olmalarını sağlar (UN, 1999). Bu noktada, üçüncü yaş üniversiteleri modeli önerilebilir. Üçüncü yaş üniversiteleri, yaşlıların sosyal yaşama tam olarak katılımını sağlayarak onları aktif ve sağlıklı yaşlanmaya yönlendirir ve yaşam kalitelerini artırır (Bjursell, 2019). Bu üniversitelere katılan yaşlılar aktif yaşlanma ve kapasitelerini tam olarak kullanıp yeni fırsatlara ulaşabilmek için merak duygusuyla öğrenmeye motive olurlar. Bu esnada sosyal ve kültürel etkinliklere katılarak sosyal yaşamlarını zenginleştirirler (Formosa, 2012; Özmete, 2022). Yapılan bir araştırmada üçüncü yaş üniversitelerinin hayat boyu öğrenme bağlamında aktifliği ve sosyal katılımı desteklediği, yaşlıların yaşam kalitesini ve yaşam doyumunu artırarak yaşlı refahının yükselmesine katkıda bulunabileceği görülmüştür (Bayram ve Ceylan, 2024).

Türkiye’de üçüncü yaş üniversite uygulamalarının hayata geçmesinin çok yeni olduğu görülmektedir. Alan yazın incelemesinde bu uygulamanın Türkiye’de bir standardına rastlanmamıştır. Bazı yerlerde üniversitelerin bünyesinde, bazı yerlerde mahalli idarelerin üniversite desteğini alarak, bazı yerlerde üniversitelerin halk eğitim merkezleri ile ortak çalışma yaptığı görülmektedir. ASHB’nin web sitesinde üçüncü yaş üniversitesi isminin değiştirilerek “60+ Tazelenme Üniversitesi Projesi” kapsamında altı üniversitede bu uygulamayı başlattığı ve 2022 yılında uygulamanın ülke genelinde üniversitelerde yaygınlaştırılması amacıyla beş üniversite ile de iş birliği protokolü imzalandığı bilgisine ulaşılmıştır (ASHB, 2022a).

Saygınlık ve insan onuruna yaraşır yaşam ilkesi, yaşlı bireylerin insan onuruna yakışır şekilde ve güvende, ihmal ve istismardan uzak bir şekilde yaşayabilmelerini savunur. Ayrıca bu ilke fiziksel, kültürel, etnik ve dini inançlarına göre ayrımcılığa uğramadan adil davranılmalarını ve ekonomik katkılarından bağımsız olarak değer görmelerini temin eder (UN, 1999). Yaşlıların saygınlığını korumak için onları nesne olarak değil özne olarak görmek ve onları toplumdaki ayrımdan eşit fırsatlar vermek gerekir (Herro, 2017).

Birleşmiş Milletler’in yaşlı yaşam kalitesini iyileştirme ilkeleri doğrultusunda, sosyal hizmet mesleği yaşlılara etkili destek sunmada kritik bir rol üstlenmektedir. Bu nedenle, sosyal hizmet eğitiminde

müfredat düzenlemelerinde, tez ve araştırmalarda yaşlılarla ilgili konulara öncelik verilmelidir. Ayrıca stajların planlanması ve uygulamalar sırasında da bu hususa özen gösterilmesi gerekmektedir.

Sosyal hizmet lisans eğitimi, 58 devlet üniversitesinde (yedisi uzaktan, açık öğretim ve ikinci öğretim) ve 15 vakıf üniversitesinde verilmektedir (YÖK, 2024a). Ayrıca, sosyal hizmet ön lisans eğitimi 36 devlet ve 9 vakıf üniversitesinde sürdürülmektedir (YÖK, 2024b).

Erbay ve Sevin (2013)'in yaptığı çalışmalarında "yaşlılarla sosyal hizmet" dersinin seçmeli olduğu ve öğrencilerin bu dersi 26 adet seçmeli ders arasından seçebildikleri ve bu dersin işleniş tarzının %86 oranında bu dersi alan öğrenciler tarafından yeterli olarak görüldüğü tespit edilmiştir. Bu çalışmada, Tablo 3'te sunulan istatistiklere göre Türkiye'de nüfusun ortanca yaşının arttığı ve 0-15 yaş aralığının oranının azaldığı görülmektedir. Ayrıca, 65+ yaş oranı %10'u aşarak Türkiye'nin yaşlı toplum olma kriterini karşıladığı ve hızla yaşlı bir toplum olma yolunda ilerlediği tespit edilmiştir. TÜİK 2050 ve 2080 projeksiyonlarında her dört kişiden birinin 65 yaş üstü gruptan olacağı bilgisi ile bu durumu doğrulamaktadır. Türkiye'nin, tıpkı dünyanın diğer ülkeleri gibi, en önemli sorun alanlarından biri haline gelecek yaşlılık konusunda sosyal politikaların oluşturulması ve uygulanmasında sosyal hizmet mesleğine her zamankinden daha fazla ihtiyaç duyulacaktır. Buna karşılık Sosyal hizmet lisans ve ön lisans eğitimi veren eğitim kurumlarının sayısının giderek azalması, öğretim üyelerinin sayısının yetersizliği, sosyal hizmetin doğasına aykırı olduğu halde zamanla örgün eğitim vermeyen okullardan (açık öğretim vb.) mezunların çoğalması, birçok ön lisans, lisans ve lisans üstü programda yaşlılarla sosyal hizmet derslerinin müfredatta bulunmaması ya da seçmeli ders kategorisinde olması yaşlılarla sosyal hizmet misyonunun yeterince anlaşılmadığı ve vizyonuna sahip olunmadığının bir göstergesi olabilir.

SONUÇ

İnsan her ne kadar ölümsüz olmayı istese de bu isteğine ulaşamayacağını bilir. Bu durumda elde yaşlılık hedefi kalmaktadır. Ancak bu hedefe herkes de ulaşmayabilmektedir. Gelişmiş toplumlarda yaşam hedeflerine ulaşmış, kendini gerçekleştirmiş, süreğen hastalıkları olmayan, biyopsikososyal açıdan yetilerini devam ettirebilen, ekonomik özgürlüğü olan yaşlıların oranının daha yüksek olduğu görülmektedir. Türkiye'de bu standartlara sahip yaşlıların oranının artırılmasını sağlayacak politikalara öncelik verilmelidir. 1923 yılında kurulan genç cumhuriyet zorluklarla mücadele ederken 1930 yılında çıkarılan belediyeler ile ilgili kanunla yaşlıların kalabileceği değişik isimlerle anılan kurumların kurulması mümkün olmuştur. 1923-2023 nüfus istatistikleri incelendiğinde, salgın hastalıkların ve bebek ölümlerinin kontrol altına alınmasıyla Türkiye'nin nüfusunun hızla arttığı görülmektedir. Doğumda beklenen yaşam süresi, dünya ortalamasını aşarak gelişmiş ülkeler seviyesine yaklaşmıştır. Ancak, nüfusun ortanca yaşı yükselmiş, 0-15 yaş aralığının oranı azalmış ve 65+ yaş oranı %10'u geçerek Türkiye'nin hızla yaşlı bir toplum olma yolunda ilerlediği tespit edilmiştir. TÜİK 2050 ve 2080 projeksiyonları da bunu doğrulamaktadır. 1949 yılında kabul edilen Emekli Sandığı Kanunu ve 1982 Anayasası'nda yaşlıları işaret eden maddeler, 1983 yılında çıkarılan 2828 sayılı Sosyal Hizmetler Kanunu'nun temelini oluşturmuştur. Bu kanun, yaşlılara sunulan

hizmetlerin ve sonrasında çıkarılan kanun ve yönetmeliklerin altyapısını sağlamıştır. Ancak gerek kanun gerekse yönetmeliklerin sayısının yeterli olmadığı, yaşlıları ilgilendiren konularda diğer kanun ve yönetmeliklerde boşluklar olduğu ve yaşlılardan bahsedilmediği görülmektedir. Dolayısıyla yaşlılığın biyopsikososyal, kültürel ve sosyolojik boyutlarını bütüncül olarak kapsayan bir yaşlılık kanununa ihtiyaç olduğu değerlendirilmektedir. Yaşlılık kanununun Birleşmiş Milletler yaşlı yaşam kalitesinin iyileştirilmesine ilişkin ilkeler kapsamında hazırlanmasının önemli olduğu değerlendirilmektedir.

Bulgular kısmında sunulan tablolardan hızla artan 60 yaş ve üzeri yaşlı nüfusun istihdamdan yeterli payı alamadığı, 60 yaş üzeri kadınların daha dezavantajlı durumda oldukları görülmektedir. Huzurevleri kapsamındaki tesislerin sayısının artmasına rağmen kapasitelerinin 2023 nüfus sayımında tespit edilen 60 yaş üzeri 12.758.616 yaşlıdan ihtiyacı olanlar için yeterli olamayacağı görülmektedir. Türkiye’de bu hızla artan ve 2080 projeksiyonuna göre 0-15 yaş grubu genç nüfusun neredeyse iki katına ulaşacak yaşlı nüfus için gereken tedbirler bugünden planlanan akılcı sosyal politikalarla alınmalıdır. Bu sosyal politikaların oluşturulmasında en önemli görev sosyal hizmet mesleğine düşmektedir. Çünkü sosyal hizmet mesleği sosyal refahın sağlanmasında etkili olabilecek her mesleğin temellerinden köklerini alarak gelişen bir meslektir. Dolayısıyla sorunlara bütüncül bakabilen ve iş birliğine açık, toplumun her kademesindeki bireylerle, gruplarla, topluluk ve toplumla mikro, mezzo ve makro seviyede uygulamalar yapan meslek elemanlarına ve akademisyenlerine sahip bir meslektir. Toplumun yaşlı kesimi ile huzurevlerinde, hastanelerde, psikiyatri merkezlerinde, sosyal hizmet merkezlerinde Cumhuriyet tarihi boyunca başarılı uygulamalar yapmış, bilgi ve tecrübe birikimine sahip bir meslektir. Sosyal hizmet lisans ve ön lisans eğitimi veren fakültelerin sayısının giderek azalması, sosyal hizmetin doğası gereği yüz yüze eğitim veren eğitim kurumlarından mezun olanların sayısı azalırken örgün eğitim vermeyen okullardan mezunların çoğalması, birçok lisans ve lisans üstü programda yaşlılarla sosyal hizmet derslerinin müfredatta bulunmaması ya da seçmeli ders kategorisinde olması, yaşlılarla ilgili araştırma ve tezlerin sayısının yetersiz olması sosyal hizmetin yaşlılık konusunda yapılacak çalışmalarda güç ve mevcutiyetini azaltabileceği değerlendirilmektedir. Devletin sosyal hizmet ile ilgili kadrolarında örgün eğitimde yaşlılarla sosyal hizmet eğitimlerini almış yetkin sosyal hizmet uzmanlarının görev alması için gerekli tedbirlerin alınmasının önemli olduğu değerlendirilmektedir. 2050 ve 2080 projeksiyonlarına göre dünya nüfusunun hem doğumda beklenen yaşam süresinin artacağı hem de her dört kişiden birisinin 65 yaş üzerinde olacağı gerçeği gözden kaçırılmamalı ve hem sosyal hizmet mesleği yaşlılık alanında eğitim ve çalışmalarıyla kendini geliştirmeli hem de sosyal politika yapıcılara yakın durarak onları desteklemelidir.

ARAŞTIRMAYA İLİŞKİN ETİK BİLGİLER

Etik onaya ihtiyaç bulunmamaktadır.

ÇATIŞMA BEYANI

Bu çalışmada herhangi bir potansiyel çıkar çatışması bulunmamaktadır.

KAYNAKÇA

- Akpolat, M. F. (2018). *Türkiye’de artan yaşlı nüfus ve huzurevlerinin sürdürülebilirliği: istanbul ili özel huzurevleri örneği*, Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi
- Arasıl, T. (2017). Yaş alırken eklem hastalıklarından korunmak mümkün mü? *Türkiye Aktif ve Sağlıklı Yaşlanma Zirvesi – 2017*, AKÇAKAYA, İ. B. ve ÖZMETE, E. (Ed.) Ankara, Sağlık Bakanlığı Yayını s. 119-123. 24.03.2024 tarihinde <http://yasam.ankara.edu.tr/wp-content/uploads/sites/259/2018/09/e-kutuphane.pdf> adresinden alındı.
- Arı, M. (2023). Küresel yaşlanma serüveninde yaşlanan Türkiye üzerine bir değerlendirme. *Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 23(Özel Sayı), 261-278.
- Arun, Ö. (2014). ‘Que Vadis’ Türkiye? 2050’ye Doğru Yaşlanan Türkiye’yi bekleyen riskler. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Enstitüsü Dergisi*, 32, 1-12.
<https://dergipark.org.tr/tr/pub/susbed/issue/61812/924668>
- ASHB (2020). *2020 yaşlı nüfus istatistik bülteni*. 23.03.2024 tarihinde Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı https://www.aile.gov.tr/media/89041/yasli_nufus_istatistik_bulteni.pdf adresinden alındı.
- ASHB (2022a). *60+ Tazelenme üniversitesi projesi*. 19.03.2024 tarihinde Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı <https://www.aile.gov.tr/haberler/6-tazelenme-universitesinde-5-bin-665-kisiye-egitim-veriliyor/> adresinden alındı.
- ASHB (2022b). *Huzurevleri 26 bin "çınar"ın yuvası oldu*. 20.03.2024 tarihinde Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı <https://www.aile.gov.tr/haberler/huzurevleri-26-bin-cinarin-yuvasi-oldu/> adresinden alındı.
- Bakır, N. (2023). *Sabandan sanayiye Türkiye Cumhuriyet’le 100 yılda 1.848 kat büyüdü - Dünya Gazetesi*, 30.10.2023. 21.03.2024 tarihinde <https://www.dunya.com/kose-yazisi/sabandan-sanayiye-turkiye-cumhuriyetle-100-yilda-1848-kat-buyudu/> adresinden alındı.
- Bayram, Y. ve Ceylan, H. (2024). Türkiye’deki üçüncü yaş üniversiteleri: Gerontolojik sosyal hizmet perspektifinden bir analiz. *Sağlık Akademisyenleri Dergisi*, 11(2), 308-317.
<https://doi.org/10.52880/sagakaderg.1469023>
- Beğler T. ve Yavuzer H. (2012). Yaşlılık ve yaşlılık epidemiyolojisi. *Klinik Gelişim Dergisi*. 25, 1-3.
- Bozbeyoğlu, A.Ç. (2004). 1927 nüfus sayımının Türkiye’de ulus devlet inşasındaki yeri: Basında yansımalar. *Nüfusbilim Dergisi/Turkish Journal of Population Studies*, 26, 73-88.
- Bowen, G.A. (2009). Document analysis as a qualitative research method. *Qualitative Research Journal*, 9(2), 27-40. <https://doi.org/10.3316/QRJ0902027>
- Bjursell, C. (2019). Inclusion in education later in life: Why older adults engage in education activities. *European Journal for Research on the Education and Learning of Adults*, 10 (3), 215-230.
- Çağlar, T. (2015). Yaşlılık ve bakım sigortası: Almanya örneği. *Toplum ve Sosyal Hizmet*, 26(1), 205-

222.

- Çevik, E. (2019). *Türkiye’de yaşlılara yönelik sosyal politika uygulamaları* [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Marmara Üniversitesi
- Dinç, B. ve Özmete, E. (2021). Bakım kuruluşlarına kabul sırasında bekleyen yaşlılara ailede bakım verenlerin bakım yükü ve yaşam memnuniyetlerinin değerlendirilmesi. *Toplum ve Sosyal Hizmet*, 32(4), 1257-1281. <https://doi.org/10.33417/tsh.884626>
- Er, D. (2009). Psikososyal açıdan yaşlılık. *Fırat Sağlık Hizmetleri Dergisi*, 4(11), 131- 144.
- Erbay, E. ve Sevin, Ç. (2013). Hacettepe üniversitesi sosyal hizmet 4. sınıf öğrencilerinin eğitim süreçlerine ve gelecekteki meslek yaşamlarına ilişkin görüşleri. *Toplum ve Sosyal Hizmet*, 24 (1), 25-40.
- Eurostat (2023). *Demography 2023 edition*. 22.03.2024 tarihinde <https://ec.europa.eu/eurostat/web/interactive-publications/demography-2023> adresinden alındı.
- Formosa, M. (2012). Education and older adults at the university of the third age. *Educational Gerontology*, 38(2), 114-126. <https://doi.org/10.1080/03601277.2010.515910>
- Gürel, M., Karaman, H. ve Yaman, Ö.M. (2024). Evsizliğin yaşlılık hali: Koşullar ve ihtiyaçlar bağlamında evsiz yaşlı olmak, *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 23(90), 754-775 <https://doi.org/10.17755/esosder.1397770>
- Herro, A. (2017). The human rights of older persons: the politics and substance of the UN Open-Ended Working Group on Ageing. *Australian Journal of Human Rights*, 23(1), 90-108. <https://doi.org/10.1080/1323238X.2017.1314806>
- Karan, M. (2007). *Yaşlılık Dönemi ve Problemleri*, Ensar Neşriyat, İstanbul.
- Özmete, E. (2022). *Türkiye yaşlı hakları raporu*. Türkiye İnsan Hakları ve Eşitlik Kurumu yayını. 21.03.2024 tarihinde tihek.gov.tr/public/editor/uploads/1661929782.pdf adresinden alındı.
- Schneider, R., Kropf, N., ve Kisor, A. (2000). *Gerontological social work: knowledge, service settings, and special populations*. 2nd. Edition.Cengage Learning.
- Sezer, S., ve Aydemir, D. (2019). Fotoğraflarla desteklenmiş yaşlılık ve gündelik yaşam: Muğla (Menteşe ve Milas) örneği. 10. *Ulusal Yaşlılık Kongresi Tam Metin Bildiri Kitabı*. 35-45
- TBMM (2023). *Yaşlıların hayatın çeşitli alanlarında yaşadıkları sorunların araştırılarak alınması gereken tedbirlerin belirlenmesi amacıyla kurulan meclis araştırması komisyonu raporu*. Şubat 2023. 21.03.2024 tarihinde <https://www5.tbmm.gov.tr/sirasayi/donem27/yil01/ss406.pdf> adresinden alındı.
- Tereci, D., Turan, G., Kasa, N., Öncel T., Arslansoyu, N. (2016). Yaşlılık kavramına bir bakış. *Ufku Ötesi Bilim Dergisi* 16 (1), 84-116.
- TÜİK (2014). *Istatistik göstergeler/statistical indicators 1923-2013*, TÜİK Yayını, Yayın No: 4361 ISSN 1300-0535.
- TÜİK (2022a). *Nüfus ve konut sayımı, 2021. Haber Bülteni*. Yayın Tarihi :19 Aralık 2022

- Sayı: 45866 23.03.2024 tarihinde <https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Nufus-ve-Konut-Sayimi-2021-45866> adresinden alındı.
- TÜİK (2022b). *Yaş grubuna göre nüfus oranı, 1935-2080*. Yayım Tarihi :18 Mart 2022 Sayı: 45636 23.03.2024 tarihinde <https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Istatistiklerle-Yasliilar-2021-45636> adresinden alındı.
- TÜİK (2023a). *Dünya nüfus günü, 2023. Haber Bülteni*, Yayım Tarihi: 06 Temmuz 2023, Sayı: 49688, 22.03.2024 tarihinde <https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Dunya-Nufus-Gunu-2023-49688> adresinden alındı.
- TÜİK (2023b). *Hayat tabloları, 2019-2021. Haber bülteni*. Yayım Tarihi :26 Nisan 2023, Sayı: 45592 23.03.2024 tarihinde <https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Hayat-Tabloları-2019-2021-45592> adresinden alındı.
- TÜİK (2023c). *Adrese dayalı nüfus kayıt sistemi sonuçları, 2023*. Yayım tarihi: 06 Şubat 2024, Sayı: 49684 22.03.2024 tarihinde <https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Adrese-Dayali-Nufus-Kayit-Sistemi-Sonuclari-2023-49684> adresinden alındı.
- TÜİK (2024). *Nüfus ve demografik bilgiler. 2023, 12.11.2024 tarihinde.* <https://data.tuik.gov.tr/Kategori/GetKategori?p=Nufus-ve-Demografi-109> adresinden alındı.
- Ünalın, P. (2012). Aktif yaşlanma: Bilişsel ve sosyal boyut. *The Journal of Turkish Family Physician*, 3(1), 13-17.
- Yıldırım, A., Şimşek, H. (2021). *Nitel Araştırma Yöntemleri* (12. Baskı). Seçkin Yayınevi
- YÖK (2024a). *Sosyal hizmet (fakülte) programı bulunan tüm üniversiteler*. 24.03.2024 tarihinde <https://yokatlas.yok.gov.tr/lisans-bolum.php?b=10193> adresinden alındı.
- YÖK (2024b). *Sosyal hizmetler programı bulunan tüm üniversiteler*. 24.03.2024 tarihinde <https://yokatlas.yok.gov.tr/lisans-bolum.php?b=10193> adresinden alındı.
- UN (1999). *Principles for older persons*. 23.03.2024 tarihinde <https://www.un.org/development/desa/ageing/resources/international-year-of-older-persons-1999/principles.html> adresinden alındı.
- WHO (2001). *Men, ageing and health: Achieving health across the life span (No. WHO/NMH/NPH/01.2)*. World Health Organization. 24.03.2024 tarihinde <https://iris.who.int/handle/10665/66941?locale-attribute=es&show=full> adresinden alındı.
- WHO (2020). *Life expectancy: Life expectancy data by country*. 24.03.2024 tarihinde <https://web.archive.org/web/20130305150130/https://apps.who.int/gho/data/node.main.688> adresinden alındı.
- Worldbank (2023). *Age dependency ratio*. 24.03.2024 tarihinde <https://web.archive.org/web/20130305150130/https://apps.who.int/gho/data/node.main.688> adresinden alındı.